PRACE NAUKOWE UNIWERSYTETU EKONOMICZNEGO WE WROCŁAWIU
RESEARCH PAPERS OF WROCŁAW UNIVERSITY OF ECONOMICS 2019, vol. 63, nr 3

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

Sebastian Bobowski
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
e-mail: sebastian.bobowski@ue.wroc.pl
ORCID: 0000-0002-1723-313X

MEGAREGIONALIZM TRANSPACYFICZNY W HANDLU W DOBIE TRUMPA. *ABSENS CARENS*?

TRANS-PACIFIC MEGA-REGIONALISM IN TRADE IN THE ERA OF TRUMP. *ABSENS CARENS*?

DOI: 10.15611/pn.2019.3.01
JEL Classification: F13, F15, F53

Streszczenie: Kompleksowe Progresywne Porozumienie ws. Partnerstwa Transpacyficznego (CPTPP) to megaregionalne porozumienie handlowe podpisane przez jedenaście państw regionu Azji i Pacyfiku 8 marca 2018 roku w Santiago (Chile). Powstanie CPTPP było bezpośrednią konsekwencją decyzji prezydenta Stanów Zjednoczonych Donalda Trumpa o wystąpieniu z Porozumienia Transpacyficznego (TPP). Celem artykułu jest scharakteryzowanie nowo powstałego megaregionalnego porozumienia handlowego CPTPP, wskazanie na okoliczności jego powstania, treść dokonanych w nim rewizji w stosunku do pierwotnego formatu TPP, jak również nakreślenie perspektyw dalszego rozszerzenia omawianej struktury handlowej. W opracowaniu posłużono się metodami analizy statystycznej, opisowej oraz porównawczej. Przeprowadzona analiza dowiodła ograniczonej skali zmian w pierwotnym porozumieniu, tj. TPP, sprowadzających się w dużej mierze do zawieszenia kontrowersyjnych zapisów i koncesji dla strony amerykańskiej.

Słowa kluczowe: megaregionalizm transpacyficzny, handel, CPTPP.

Summary: The Comprehensive Progressive Agreement on Trans-Pacific Partnership (CPTPP) is a mega-regional trade agreement signed by eleven countries of the Asia-Pacific region on March 8, 2018 in Santiago (Chile). The establishment of the CPTPP was a direct consequence of the decision of the U.S. President Donald Trump to withdraw from the Trans-Pacific Partnership (TPP). The aim of the paper is to characterize the newly established mega-regional CPTPP trade agreement, to indicate the circumstances of its creation, the content of its revisions compared to the original TPP format, as well as to outline the prospects for further expansion of the discussed trade structure. The study uses methods of statistical analysis, descriptive analysis and comparative analysis. The conducted analysis proved a limited scale of changes in the original agreement, ie TPP, which largely boils down to suspension of controversial provisions and concessions dedicated to the U.S. side.

Keywords: Trans-Pacific mega-regionalism, trade, CPTPP.

1. Wstęp

Kompleksowe Progresywne Porozumienie ws. Partnerstwa Transpacyficznego (Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership, CPTPP) podpisało jedenaście państw regionu Azji-Pacyfiku (Australia, Brunei Darussalam, Chile, Japonia, Kanada, Malezja, Meksyk, Nowa Zelandia, Peru, Singapur oraz Wietnam) 8 marca 2018 roku w Santiago (Chile). Powstanie CPTPP było bezpośrednią konsekwencją wystąpienia Stanów Zjednoczonych z Porozumienia Transpacyficznego (Trans-Pacific Partnership, TPP) podpisanego z kolei 4 lutego 2016 roku w Auckland (Nowa Zelandia). CPTPP – określane także mianem porozumienia TPP-11 – weszło w życie 30 grudnia 2018 roku wskutek ratyfikacji przez rządy Australii, Japonii, Kanady, Meksyku, Nowej Zelandii, Singapuru oraz Wietnamu, przy czym dla ostatniego z wymienionych państw umowa stała się wiążąca w styczniu 2019 roku. W tym samym miesiącu rządy Australii, Kanady, Meksyku, Nowej Zelandii oraz Singapuru przeprowadziły drugą rundę redukcji ceł, w przypadku Japonii proces miał miejsce w kwietniu 2019 roku.

Celem artykułu jest scharakteryzowanie nowo powstałego megaregionalnego porozumienia handlowego CPTPP, wskazanie na okoliczności jego powstania, treść dokonanych w nim rewizji w stosunku do pierwotnego formatu TPP, jak również nakreślenie perspektyw dalszego rozszerzenia omawianej struktury handlowej, zważywszy na pomyślnie przebiegający proces ratyfikacji przez kraje sygnatariuszy. W opracowaniu posłużono się metodami analizy statystycznej, opisowej oraz porównawczej.

2. Przegląd literatury

Regionalizm[1] handlowy rozpatrywany jest w literaturze przedmiotu jako jedna z form regionalizmu ekonomicznego (obok regionalizmu finansowego). Goode [2003, s. 302] utożsamiał regionalizm handlowy ze zbiorem działań podejmowanych przez rządy, mających na celu liberalizację lub ułatwianie handlu w regionie, a przyjmujących postać umów handlowych w formie regionalnych porozumień handlowych (*Regional Trade Agreements*, RTAs) bądź preferencyjnych porozumień handlowych (*Preferential Trade Agreements*, PTAs). Hamanaka [2010, s. 124-126] z kolei zaproponował szersze ujęcie regionalizmu handlowego, wyodrębniając jego cztery podstawowe formy: regionalne spotkanie/forum ds. handlu, regionalną współpracę handlową, regionalne porozumienie handlowe, porozumienie o partnerstwie gospodarczym, obierając za kryteria selekcji poziom sformalizowania, koszty dla państw zaangażo-

[1] Pojęcie regionalizmu Pasierbiak [2016, s. 85-86] utożsamiał z instytucjonalnym i instrumentalnym procesem regionalnej integracji ekonomicznej, odróżniając je od pojęcia regionalizacji, rozumianej jako oddolny proces zacieśniania relacji, w rezultacie współzależności gospodarczych państw regionu. Skulska [2012, s. 22] wiązała regionalizm z przełożeniem tendencji globalizacyjnych i integracyjnych na poziom regionalny.

wanych, w tym kraju dominującego (tzw. dostawcy instytucji), oraz zakres potencjalnych oddziaływań na regionalną architekturę handlową[2]. Goode utożsamiał przy tym regionalizm handlowy ze zjawiskiem integracji płytkiej, Molle – integracji rynków, Tinbergen zaś – integracji negatywnej [Bobowski 2018, s. 44][3]. Pojęcie megaregionalizmu handlowego Meléndez-Ortiz [2014, s. 13] utożsamiał z głębokim partnerstwem integracyjnym w formie regionalnego porozumienia handlowego pomiędzy krajami bądź regionami o znacznych udziałach w światowych przepływach handlowych i inwestycyjnych oraz PKB, gdzie dwa bądź więcej państw sygnatariuszy zajmuje pozycję dominującą, ewentualnie odgrywa rolę węzłów w globalnych łańcuchach wartości. Pośród zasadniczych przesłanek umów megaregionalnych przywołany autor wskazuje na poprawę dostępności rynku, kompatybilności regulacji oraz ograniczenie rozbieżności w klimacie biznesowym i inwestycyjnym w gronie państw zaangażowanych. Bhagwati [2008, s. 16-17] wskazywał na zagrożenie dla wolnego handlu związane z preferencjonizmem w ramach porozumień megaregionalnych, Bobowski [2018a, s. 251-266] zaś studiował implikacje megaregionalizmu w handlu dla systemu wielostronnego pod auspicjami WTO.

CPTPP, mimo relatywnie krótkiej historii, doczekało się kilku dogłębnych analiz ekonomicznych. Wang [2019] studiował proces konwergencji standardów handlu w umowach CPTPP oraz CETA, dowodząc zbieżności w regulacjach dotyczących przepływów handlowych i inwestycyjnych (ze wskazaniem na mechanizmy rozstrzygania sporów oraz dyscyplinę regulacyjną), po części za sprawą zawieszenia kontrowersyjnych zapisów TPP dotyczących mechanizmu ISDS oraz ochrony własności intelektualnej, jak również zakorzenienia intruzywnych FTA w regułach WTO. Ciuriak, Xiao i Dadkhah [2017, s. 343-384] zastosowali dynamiczny model obliczeniowy równowagi ogólnej GTAP uwzględniający przepływy bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Autorzy dowiedli istotnych korzyści dla sygnatariuszy z tytułu wdrożenia CPTPP, w przypadku części zmiennych przewyższających wręcz te wynikające z pierwotnego formatu TPP z udziałem Stanów Zjednoczonych. Bobowski [2019] studiował przepływy wewnątrzgałęziowe w branży wysokich technologii (HDD) wybranych gospodarek CPTPP, wykorzystując formułę Grubela-Lloyda; kolejno weryfikował ich horyzontalny bądź wertykalny charakter, opierając się na formule Balassy. Implikacje CPTPP dla państwa trzeciego na przykładzie Pakistanu z wykorzystaniem modelu CGE studiowali Khan, Zada oraz Mukhopadhyay [2018], wpływ porozumienia na dostęp do produktów rynku farmaceutycznego podjął w swej analizie Pusceddu [2018], a kontekst zmian klimatycznych i opieki zdrowotnej uchwycili w opracowaniu Jones, Menkes, Freeman oraz Monasterio [2018, s. 7-12].

---

[2] Szerzej o regionalnych porozumieniach handlowych w ujęciu koncepcyjnym i praktycznym: [Ravenhill 2003, s. 299-317].

[3] Śledziewska [2012, s. 20-21] przeciwstawiała pojęciu integracji negatywnej integrację pozytywną, utożsamianą z integracją polityczną, przewidującą kreowanie nowych polityk i instytucji ponadnarodowych wraz z mechanizmami interwencjonizmu państwowego wpisanego w kontekst tworzonego ugrupowania, struktury.

3. Geneza CPTPP

Porozumienie CPTPP w dużej mierze transponuje postanowienia TPP – podpisanego 4 lutego 2016 roku w formacie dwunastu państw – warunkowo zawieszając, nie zaś eliminując 22 z ponad 1000 przepisów z opcją ich przywrócenia w zmodyfikowanej formie na podstawie konsensusu. TPP, obejmujące dodatkowo Stany Zjednoczone, konstytuowało strukturę handlową generującą 37,96% globalnego PKB oraz 22,30% eksportu, było kompleksowym, wysokiej jakości porozumieniem o wolnym handlu, obejmującym dwadzieścia jeden obszarów w ramach trzydziestu rozdziałów[4]. Trwające ponad pięć lat negocjacje zapoczątkowano w marcu 2010 r., porozumienie osiągnięto w październiku 2015 r.[5] Proces negocjacji utrudniały istotne rozbieżności priorytetów i interesów stron, w rezultacie regulacje TPP nie przewidywały całkowitej eliminacji taryf, ograniczając jej zakres w perspektywie kolejnych lat. Prace nad ostatecznym kształtem Partnerstwa Transpacyficznego komplikowały liczne kwestie sporne, tj. dostęp do rynku, prawo własności intelektualnej, polityka konkurencji, zamówienia publiczne, przepływy inwestycyjne oraz regulacje środowiskowe. W rezultacie zagadnienia, tj. dostęp do rynku, negocjowano na szczeblu bilateralnym w gronie dwunastu państw TPP[6], podczas gdy regulacje dotyczące przepływów handlowych i inwestycyjnych dyskutowano w formacie wielostronnym. W dniu 23 stycznia 2017 r. nowo wybrany prezydent Stanów Zjednoczonych Donald Trump podpisał dekret o wycofaniu jego kraju z porozumienia TPP, które traktował w kategoriach zagrożenia dla gospodarki amerykańskiej, rodzimego przemysłu i rynku pracy, demonstrując symboliczny odwrót od tak rozumianego multilateralizmu tudzież megaregionalizmu w handlu na rzecz nacjonalizmu i protekcjonizmu pod szyldem „Ameryka pierwsza" (*America first*). Odstąpienie Stanów Zjednoczonych od TPP oznaczało brak możliwości nadania poczynionym postanowieniom mocy prawnie wiążącej w myśl art. 30.5.2, jako że warunkiem koniecznym wejścia porozumienia w życie była ratyfikacja przez co najmniej sześć państw sygnatariuszy odpowiadających łącznie za co najmniej 85% PKB tworzonego ugrupowania. Zważywszy na to, iż dwa największe kraje TPP, tj. Stany Zjednoczone i Japonia, odpowiadały łącznie za przeszło 80% PKB państw TPP, decyzja amerykańskiej administracji przekreślała możliwości implementacji umowy w tym kształcie. Co ciekawe, Japonia raty-

[4] Są to kolejno: (1) wprowadzenie, (2) dostęp do rynku dóbr, (3) reguły pochodzenia, (4) tekstylia, (5) ułatwienia handlowe, (6) środki handlowe, (7) SPS, (8) TBT, (9) inwestycje, (10) usługi, (11) usługi finansowe, (12) tymczasowy przepływ osób, (13) telekomunikacja, (14) handel elektroniczny, (15) zamówienia publiczne, (16) konkurencja, (17) przedsiębiorstwa państwowe, (18) własność intelektualna, (19) praca, (20) środowisko, (21) współpraca i rozwój kompetencji, (22) konkurencyjność i ułatwienia biznesowe, (23) rozwój, (24) MŚP, (25) spójność regulacyjna, (26) transparentność, (27) administracja, (28) rozstrzyganie sporów, (29) wyjątki, (30) postanowienia końcowe.

[5] W okresie marzec 2010–lipiec 2015 roku przeprowadzono trzydzieści pięć rund negocjacyjnych na szczeblu głównych negocjatorów i ministrów.

[6] Oznaczało to, iż wzorem porozumienia NAFTA harmonogramy taryfowe negocjowane były każdorazowo w formacie bilateralnym w gronie państw TPP.

fikowała umowę jako pierwsze państwo sygnatariusz na trzy dni przed podpisaniem dekretu przez Trumpa. 11 maja 2017 roku uczyniła to także Nowa Zelandia, pełniąca funkcję depozytariusza umowy.

Umowa TPP-11, ostatecznie przyjęta pod postacią CPTPP, pozbawiona była istotnych atrybutów pierwotnego porozumienia, przede wszystkim związanych z obecnością silnego rdzenia pod postacią bilateralnego porozumienia o wolnym handlu między Stanami Zjednoczonymi i Japonią, odpowiednio pierwszą oraz trzecią co do wielkości w ujęciu nominalnym gospodarką świata o dalece zbieżnych interesach handlowych i inwestycyjnych, które dążą do usankcjonowania własnych standardów i regulacji w zakresie obrotu towarowego (włączając branżę rolną oraz motoryzacyjną), przepływów kapitałowych, dostępu do rynku w regionie Azji i Pacyfiku. CPTPP to niewątpliwie porozumienie o niższym potencjale oddziaływania na regionalną architekturę handlową i inwestycyjną niż TPP, nie stanowi zatem realnej alternatywy dla inicjatyw integracyjnych w regionie Azji Wschodniej poddawanych silnemu oddziaływaniu rosnących wpływów Chin, na czele z pozostającą w stadium negocjacji megaregionalną strukturą handlową Regionalnego Kompleksowego Partnerstwa Gospodarczego (Regional Comprehensive Economic Partnership, RCEP) z udziałem dziesięciu państw ASEAN oraz Australii, Chin, Indii, Japonii, Nowej Zelandii i Republiki Korei[7]. Jednakże to, co stanowi atrybut CPTPP analogicznie do TPP, to fakt skupienia w obrębie jednej struktury handlowej gospodarek rozwiniętych i rozwijających się, realizujących zaawansowaną, dalece intruzywną agendę współpracy gospodarczej obejmującej komponenty WTO-Plus, przy odrzuceniu reguł specjalnego, zróżnicowanego traktowania sygnatariuszy o niższym poziomie rozwoju, z wyjątkiem szczególnych okoliczności. W kontekście powyższego niewątpliwym wyzwaniem stojącym przed pomysłodawcami okrojonego formatu TPP-11 – na czele z Japonią – było przekonanie partnerów, iż struktura handlowa po wystąpieniu z niej największej gospodarki świata nadal generować może realne korzyści o randze strategicznej – trzeba mieć bowiem świadomość, iż dla wielu państw sygnatariuszy, na czele z Wietnamem i Malezją, istotą TPP było uzyskanie preferencyjnego dostępu dla importu pracochłonnego do wielkiego rynku amerykańskiego kosztem takich państw, jak Chiny, Indie czy Bangladesz, w zamian za przyjęcie restrykcyjnych reguł i standardów handlu przystających do gospodarek rozwiniętych. *Nota bene,* strona japońska powątpiewała w obliczu decyzji Trumpa w sens istnienia TPP-11, z czasem jednak przyjęła postawę aktywną, prowadząc szeroko zakrojone konsultacje z pozostałymi sygnatariuszami umowy, by 21 maja 2017 roku, przy okazji szczytu Współpracy Gospodarczej Azji-Pacyfiku (Asia-Pacific Economic Cooperation – APEC) w Hanoi (Wietnam), doprowadzić do wystoso-

[7] Promowany przez administrację prezydenta Baracka Obamy projekt TPP stanowić miał integralny komponent strategii „zwrotu ku Azji" (*pivot to Asia*), zmierzającej do zabezpieczenia przywódczej roli w nowej regionalnej architekturze handlowej, jednocześnie japoński premier Shinzō Abe doceniał długoterminowe implikacje TPP dla sfery bezpieczeństwa kraju w ramach bilateralnego sojuszu politycznego ze Stanami Zjednoczonymi.

wania wspólnej deklaracji przedstawicieli 11 państw sygnatariuszy TPP w zakresie ostatecznej implementacji porozumienia, pomimo rezygnacji strony amerykańskiej. Nie ulegało ponadto wątpliwości, iż wariant TPP-11 w naturalny sposób musiał pogodzić interesy Japonii z interesami innych państw regionu, niekoniecznie chętnych konfrontacyjnym działaniom wymierzonym w Chiny, takich jak Singapur czy Malezja. Nie podejmując się rozstrzygnięcia dylematu wyrażonego przez Hawke'a, czy TPP to „śpiąca królewna", czy „dawca organów", można postawić tezę, iż strona japońska nie wykluczała, a wręcz liczyła i nadal liczy na powrót strony amerykańskiej do struktury handlowej, być może na częściowo zmodyfikowanych zasadach, analogicznie jak uczyniła to administracja Trumpa w przypadku porozumienia NAFTA[8]. Reasumując, należy stwierdzić, że CPTPP stanowić może, nie tylko zresztą z perspektywy administracji japońskiej, solidną podstawę, jeśli nawet nie stać się także „dawcą organów" dla przyszłych instytucjonalnych form współpracy międzynarodowej w regionie azjatyckim na rzecz inkluzywnego, zrównoważonego handlu, bazującego na innowacjach wzrostu gospodarczego i opierającego się na wysokich

Tabela 1. Wybrane struktury regionalne w gospodarce globalnej – nominalne PKB oraz eksport dóbr i usług (%) – rok 2017

Struktura regionalna	Udział w globalnym PKB	Udział w globalnym eksporcie dóbr i usług
CPTPP (Australia, Brunei Darussalam, Chile, Japonia, Kanada, Malezja, Meksyk, Nowa Zelandia, Peru, Singapur, Wietnam)	13,67	14,34
USMCA (Kanada, Meksyk, Stany Zjednoczone)	27,49	13,71
UE (Austria, Belgia, Bułgaria Chorwacja, Cypr, Czechy, Dania, Estonia, Finlandia, Francja, Grecja, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Litwa, Łotwa, Luksemburg, Malta, Niemcy, Polska, Portugalia, Rumunia, Słowacja, Słowenia, Szwecja, Węgry, Wielka Brytania, Włochy)	21,41	34,47
JEEPA (Japonia, Austria, Belgia, Bułgaria Chorwacja, Cypr, Czechy, Dania, Estonia, Finlandia, Francja, Grecja, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Litwa, Łotwa, Luksemburg, Malta, Niemcy, Polska, Portugalia, Rumunia, Słowacja, Słowenia, Szwecja, Węgry, Wielka Brytania, Włochy)	28,11	38,76
CETA (Kanada, Austria, Belgia, Bułgaria Chorwacja, Cypr, Czechy, Dania, Estonia, Finlandia, Francja, Grecja, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Litwa, Łotwa, Luksemburg, Malta, Niemcy, Polska, Portugalia, Rumunia, Słowacja, Słowenia, Szwecja, Węgry, Wielka Brytania, Włochy)	23,61	37,21

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [World Bank 2019; UN Department of Economic and Social Affairs 2019; World Trade Organization 2019].

[8] Trump doprowadził do renegocjacji zapisów NAFTA, szczególnie w kwestiach środowiskowych, regulacji rynku pracy i ochrony praw własności intelektualnej. 30 listopada 2018 r. trzy kraje podpisały zmodyfikowane porozumienie Stany Zjednoczone–Meksyk–Kanada (USMCA).

standardach. Pomyślna ratyfikacja CPTPP przez wszystkie zaangażowane kraje, której następstwem może być rozszerzenie członkostwa o kolejne kraje regionu Azji-Pacyfiku, przy braku alternatywnej, prawnie wiążącej megaregionalnej struktury handlowej RCEP, uczynić może ze studiowanego tu porozumienia fundament przyszłej architektury handlowej i inwestycyjnej regionu, na którą niewątpliwie oddziaływać będą chciały strony zarówno amerykańska, jak i chińska – prędzej jednak pierwsza z wymienionych powróci do struktury, niż ta druga zasiądzie do czasochłonnych, niezwykle trudnych negocjacji.

Co prawda CPTPP ustępuje wielkością mierzoną udziałem gospodarek państw członkowskich w globalnym PKB oraz eksporcie porozumieniu Stany Zjednoczone–Meksyk–Kanada (United States–Mexico–Canada Agreement, USMCA)[9] podpisanemu 30 listopada 2018 roku w miejsce Północnoamerykańskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (North American Free Trade Agreement – NAFTA) oraz Unii Europejskiej (UE), niemniej pozostaje trzecim tak dużym megaregionalnym porozumieniem handlowym po porozumieniu o partnerstwie gospodarczym Japonia–Unia Europejska (Japan–EU Economic Partnership Agreement, JEEPA) podpisanym 17 lipca 2018 roku oraz Kompleksowym Porozumieniu Gospodarczym i Handlowym (Comprehensive Economic and Trade Agreement – CETA) podpisanym przez Kanadę oraz Unię Europejską 30 października 2016 roku (tab. 1).

4. CPTPP vs. TPP – protokół rozbieżności

Jak już wspomniano, porozumienie CPTPP w znakomitej większości transponowało zapisy TPP, niemniej jednak zawiesiło kilkadziesiąt budzących niejednokrotnie duże kontrowersje przepisów pierwotnej umowy (tab. 2).

Spośród 30 rozdziałów porozumienia TPP liczącego 622 strony zmianie uległo 10 z nich (ułatwienia handlowe, inwestycje, usługi, usługi finansowe, telekomunikacja, zamówienia publiczne, własność intelektualna, środowisko, transparentność, postanowienia końcowe), co przełożyło się na objętość 584 stron oryginalnego tekstu prawnego CPTPP – co istotne, umowie towarzyszą liczące kilka tysięcy stron harmonogramy realizacji zobowiązań państw sygnatariuszy, m.in. z tytułu postanowień w obszarze obrotu towarowego, usługowego, inwestycji, zamówień publicznych oraz przedsiębiorstw państwowych, *nota bene*, w kształcie przewidzianym umową TPP. Najwięcej zmian dokonano w rozdziale inwestycji oraz własności intelektualnej, dedykowanych w szczególności specyficznym odniesieniom do strony amerykańskiej – pierwotnego sygnatariusza TPP. Z drugiej strony, umowę CPTPP w postanowieniach końcowych uzupełniono w stosunku do TPP o nowe zapisy dotyczące przystępowania oraz wycofywania się państw z porozumienia, jak również mechanizmu jej wejścia w życie.

[9] Co ciekawe, udziały USMCA oraz CPTPP w globalnym eksporcie dóbr i usług w świetle ostatnich dostępnych danych były niemal tożsame bądź wskazywały na nieznaczną przewagę drugiej z wymienionych struktur regionalnych.

Tabela 2. Zasadnicze zmiany wprowadzone w porozumieniu CPTPP w stosunku do zapisów TPP

Istota zmiany	Omówienie zmiany
1	2
Brak możliwości pozwania rządu za naruszenie umowy inwestycyjnej. Zawieszone przepisy rozdziału inwestycyjnego: art. 9.1 definicje „porozumienia inwestycyjnego" oraz „zezwolenia inwestycyjnego"; art. 9.19.1-a(i), B, C; b(i) B, C; art. 9.19.2, art. 9.19.3(b), fraza „zezwolenie inwestycyjne lub porozumienie inwestycyjne"; art. 9.22.5; art. 9.25.2; aneks 9-L	Zakres mechanizmu rozstrzygania sporów między inwestorem a państwem (*Investor-State Dispute Settlement*, ISDS) został zawężony, aczkolwiek przy zabezpieczeniu silnego mandatu rządu do ochrony interesu publicznego i zapobiegania nieuzasadnionym roszczeniom. Kraje sygnatariusze zagwarantowały sobie niezależność w zakresie regulacji takich dziedzin, jak publiczna opieka zdrowotna i edukacja. Zawieszenia w rozdziale inwestycyjnym czynią niedopuszczalnymi roszczenia w odniesieniu do umów oraz zezwoleń inwestycyjnych. CPTPP pozbawia zatem prywatne przedsiębiorstwa możliwości korzystania z klauzuli ISDS w okolicznościach sporu z rządem będącym stroną umowy inwestycyjnej.
Ograniczenie możliwości w zakresie oddziaływania na regulacje rynku usług finansowych Zawieszone przepisy: art. 11.2.2 (b); fraza „artykuł 9.6 (minimalny standard traktowania)" oraz aneks 11-E	Zawieszenia dotyczące minimalnego standardu traktowania w dziedzinie usług finansowych ograniczają ryzyko stosowania klauzuli ISDS.
Przywrócenie pierwotnego okresu ochrony praw autorskich Zawieszony przepis: art. 18.63	Kraje CPTPP zwolnione zostały z przewidzianego zapisami TPP obowiązku wydłużenia okresu ochrony praw autorskich z 50 do 70 lat. W przypadku praw autorskich do filmów i nagrań dźwiękowych (w tym nagrań muzycznych) okres ten wygasa po upływie 50 lat od końca roku kalendarzowego, w którym zostały wykonane lub opublikowane. Okres obowiązywania praw autorskich do książek, scenariuszy, muzyki, tekstów i dzieł artystycznych wygasa po 50 latach od końca roku kalendarzowego, w którym zmarł autor.
Nie ma obowiązku ochrony danych ani rynku dla nowych leków, w tym leków biologicznych Zawieszone przepisy: art. 18.50 oraz art. 18.51	W ramach CPTPP nie ma wymogu, aby którekolwiek z państw modyfikowało regulacje w zakresie ochrony danych oraz rynku dla nowych leków, w tym leków małocząsteczkowych, leków biologicznych (leków wytwarzanych w żywym systemie lub pochodzących z niego, takich jak komórki roślinne lub zwierzęce) oraz leków zawierających wcześniej zatwierdzony składnik aktywny.
Zwiększenie elastyczności systemu patentowego Zawieszone przepisy: art. 18.37 par. 2 oraz ostatnie zdanie art. 18.37.4	CPTPP nie ogranicza możliwości stosowania krajowych regulacji w zakresie ochrony patentowej dla nowych zastosowań znanych produktów, przy wzroście możliwości stosowania ochrony patentowej dla produktów pochodzenia zwierzęcego.
Brak nowych zobowiązań dotyczących przedłużenia okresu patentowego Zawieszone przepisy: art. 18.46 oraz art. 18.48	Kraje sygnatariusze nie są zobligowane do zmiany przepisów celem umożliwienia aplikantom ubiegania się o przedłużenie okresu obowiązywania patentu po nieuzasadnionych opóźnieniach

Procedury zamówień publicznych pozostają bez zmian. Zawieszony przepis: art. 15.8.5	CPTPP ustanawia zasady zapewniające otwarte, uczciwe i przejrzyste warunki konkurencji w zamówieniach publicznych. Artykuł 15.8.5 został pierwotnie wpisany do TPP celem wsparcia podmiotów zamawiających w zakresie promowania międzynarodowych praw pracowniczych w ramach krajowych procedur udzielania zamówień. Zawieszenie wspomnianego artykułu nie przekreśla tego założenia.
Opóźnienie negocjacji w przedmiocie rozszerzenia zakresu zamówień publicznych. Zawieszony przepis: art. 15.24.2, fraza „nie później niż trzy lata od daty wejścia w życie niniejszej Umowy”	Wszelkie negocjacje mające na celu rozszerzenie zakresu rozdziału dotyczącego zamówień publicznych, szczególnie w odniesieniu do kontraktów rządowych i samorządowych, będą opóźnione. Strony rozpoczną rozmowy w tej sprawie nie później niż pięć lat po dacie wejścia w życie CPTPP.
Brak nowych regulacji w zakresie łamania blokad cyfrowych na utwory chronione prawem autorskim. Zawieszony przepis: art. 18.68	Odstąpiono od obowiązku przewidzianego zapisami TPP w kwestii rozszerzenia przez kraje sygnatariuszy zakresu ochrony technologicznej praw autorskich.
Brak zmian w przepisach regulujących kwestię ochrony informacji o zarządzaniu prawami. Zawieszony przepis: art. 18.69	Kraje CPTPP nie są zobowiązane do zapewnienia szerszej ochrony informacji o zarządzaniu prawami, identyfikujących dzieło objęte prawami autorskimi, podmiot tych praw oraz, w stosownych przypadkach, warunki korzystania z utworu.
Brak zobowiązań dotyczących odpowiedzialności dostawców usług internetowych. Zawieszone przepisy: art. 18.82, aneksy 18-E oraz 18-F	Zasady odpowiedzialności dostawców usług internetowych za naruszenie praw autorskich w Internecie nie ulegają zmianie pod wpływem CPTPP, kraje sygnatariusze zachowują elastyczność w dostosowywaniu ich w przyszłości.
Brak nowych regulacji dotyczących sygnałów kablowych. Zawieszony przepis: art. 18.79	Kraje CPTPP zwolnione zostały z obowiązku rozszerzenia ochrony zaszyfrowanych sygnałów satelitarnych i kablowych, na przykład w ramach usług płatnej telewizji.
Zobowiązanie do zwalczania handlu zagrożonymi gatunkami. Zawieszony przepis: art. 20.17.5, fraza „lub inne obowiązujące prawo”	Zawieszony fragment art. 20.17.5 wymagałby od stron podjęcia działań w celu zwalczania naruszeń przepisów dotyczących nielegalnego handlu dziką fauną i florą krajów, które nie były stronami CPTPP. Część państw sygnatariuszy zwracała uwagę na praktyczne trudności związane z pozyskaniem wymaganych dowodów, wskazaniem właściwego organu do podejmowania działań, jak również rozpoznaniem przepisów państw trzecich w przedmiotowej materii. Poza tym jednym zawieszeniem rozdział dotyczący handlu i środowiska pozostaje niezmieniony w stosunku do zapisów TPP.

Tabela 2, cd.

1	2
Brak obowiązku przeglądu ceł na przesyłki ekspresowe. Zawieszony przepis: art. 5.7.1(f), drugie zdanie	Z zastrzeżeniem lub bez wszystkie kraje CPTPP zachowują prawo do regulowania i przeglądu opłat celnych za przesyłki ekspresowe, gdy uznają to za stosowne. Przepis nie dotyczy prawa do nakładania podatków wewnętrznych, takich jak GST.
Brak zmian w systemie rozstrzygania sporów telekomunikacyjnych. Zawieszony przepis: art. 13.21.1(d)	Zawieszony przepis przewidywał możliwość ponownego rozpatrywania decyzji podjętych przez organy regulacyjne ds. telekomunikacji.
Ograniczenie dyscypliny dotyczącej monopoli na rynku usług pocztowych. Zawieszony przepis: aneks 10-B, par. 5 oraz 6	Wyłączni operatorzy pocztowi mogą w dalszym ciągu prowadzić działalność w krajach CPTPP.
Traktowanie narodowe w zakresie własności intelektualnej jest zgodne z przepisami międzynarodowymi. Zawieszony przepis: art. 18.8 ostatnie dwa zdania w odsyłaczu dolnym nr 4	Obowiązki w zakresie traktowania narodowego własności intelektualnej określają, w jaki sposób kraje muszą traktować własność intelektualną cudzoziemców. Zawieszenie oznacza, że CPTPP dostosowuje się do istniejących przepisów międzynarodowych dotyczących traktowania narodowego własności intelektualnej.
Dostosowane daty rozpoczęcia zobowiązania. Zawieszone przepisy: aneks II, harmonogram dla Brunei Darussalam – 14, par. 3: fraza „po podpisaniu niniejszej umowy"; aneks IV harmonogram dla Malezji: 3 oraz 4 – zakres działań niezgodnych: wszystkie odniesienia do frazy „po podpisaniu niniejszej umowy"	Aneks IV harmonogramu dla Malezji oraz środki dotyczące usług i inwestycji niezgodne z wymogami, aneks II harmonogramu dla Brunei Darussalam zostały zawieszone. W wyniku tych zawieszeń terminem, od którego Malezja oraz Brunei Darussalam związane są zapisami porozumienia CPTPP, jest data wejścia w życie, nie zaś data podpisania.

Źródło: opracowanie własne na podstawie [New Zealand Foreign Affairs & Trade 2019].

Wszystkie zawieszone postanowienia zamieszczone w aneksie 2 CPTPP przewidziane są do ponownego rozstrzygnięcia w przyszłości, innymi słowy, te elementy TPP mogą zostać przywrócone w swoim oryginalnym kształcie uzgodnionym w gronie dwunastu państw. Tymczasem jednak państwa CPTPP zwolnione są z obowiązku implementacji tych zapisów na poziomie krajowym.

Zważywszy, iż zmiany w pierwotnej umowie dotyczą kilkudziesięciu regulacji z ponad tysiąca, co wynikało z faktu wycofania się największego państwa sygnatariusza TPP z procesu ratyfikacji umowy, dyskusyjna jest teza formułowana przez część ekonomistów, jakoby format jedenastu państw istotnie obniżał rangę analizowanej struktury handlowej. Wynika to co najmniej z kilku powodów:

– po pierwsze, CPTPP nadal wyznacza standardy dla przyszłych umów handlowych na całym świecie;
– po drugie, wycofanie się Stanów Zjednoczonych z umowy ma wpływ na potencjał ekonomiczny megaregionalnej struktury handlowej, niemniej jednak, zważywszy na relatywnie otwarty charakter gospodarki amerykańskiej, większość przedsiębiorstw CPTPP ma już dostęp do tego rynku;
– po trzecie, taryfy na rynku amerykańskim są generalnie niskie, z wyjątkiem wyrobów tekstylnych, obuwniczych oraz niektórych asortymentów rolnych;
– po czwarte, amerykański rynek usługowy otwarty jest dla przedsiębiorstw z gospodarek CPTPP, którym oferuje się także możliwość realizacji przedsięwzięć inwestycyjnych;
– po piąte, regulacje CPTPP nie odstają od przepisów amerykańskich;
– po szóste, CPTPP nie przewiduje zmian w żadnym z obecnych harmonogramów oraz zobowiązań państw sygnatariuszy w takich obszarach, jak: dostęp do rynku dóbr i usług, przepływy inwestycyjne, tymczasowy przepływ osób prowadzących działalność gospodarczą, zamówienia publiczne, przedsiębiorstwa państwowe.

Innymi słowy, wszystkie istniejące aneksy porozumienia TPP utrzymano w niezmienionej formie, a zaplanowane w pierwotnej umowie harmonogramy obniżki taryf celnych realizowane będą zgodnie z planem. Wzajemne otwarcie rynku usługowego, inwestycyjnego oraz zamówień publicznych postępować ma zgodnie z zapisami TPP. Nie wprowadzono żadnych zmian w tekstach prawnych TPP (poza usunięciem odniesień do Stanów Zjednoczonych) w oryginalnych rozdziałach 1-4 (definicje, dostęp do rynku towarów, reguły pochodzenia, tekstylia), 6-8 (środki handlowe, sanitarne i fitosanitarne, techniczne bariery w handlu), 12 (tymczasowy przepływ osób prowadzących działalność gospodarczą), 14 (handel elektroniczny), 16-17 (konkurencja, przedsiębiorstwa państwowe), 19 (praca), 21-25 (współpraca i rozwój kompetencji, konkurencyjność i ułatwienia biznesowe, rozwój, MŚP, spójność regulacyjna), 28 (rozstrzyganie sporów). Co równie istotne, niemal „nietknięte" pozostały budzące wiele kontrowersji regulacje z porozumienia TPP dotyczące handlu elektronicznego, ISDS, rozstrzygania sporów oraz przedsiębiorstw państwowych.

5. CPTPP Plus

19 stycznia 2019 roku w Tokio doszło do pierwszego spotkania Komisji CPTPP z udziałem przedstawicieli jedenastu państw sygnatariuszy. Pośród istotnych decyzji, jakie wówczas zapadły, było ustanowienie kodeksu postępowania dla rozstrzygania sporów na linii inwestor-państwo oraz procedur akcesji kolejnych państw do megaregionalnej struktury handlowej. W drugiej połowie 2019 roku planowane jest kolejne posiedzenie komisji CPTPP, gdzie jednym z przedmiotów dyskusji może być rozszerzenie porozumienia o kolejne kraje z regionu Azji i Pacyfiku. Zainteresowanie członkostwem wyraziły jak dotychczas Indonezja, Kolumbia, Republika Korei, Tajlandia oraz Tajwan[10].

W styczniu 2018 roku brytyjski departament handlu wskazał na TPP w formacie jedenastu państw jako strukturę tworzącą możliwości wejścia na nowe rynki eksportowe po opuszczeniu Unii Europejskiej z końcem marca 2019 roku, co rozbudziło dyskusję wokół geograficznego zasięgu umowy[11]. W październiku 2018 roku premier Japonii Shinzō Abe wyraził oficjalne poparcie dla brytyjskiego członkostwa w CPTPP po brexicie[12]. 25 stycznia 2018 roku prezydent Stanów Zjednoczonych Donald Trump potwierdził gotowość przystąpienia do transpacyficznej struktury handlowej CPTPP pod warunkiem uzyskania lepszych warunków, niż miało to miejsce w przypadku TPP. 12 kwietnia 2018 roku prezydent zobligował dyrektora Narodowej Rady Gospodarczej – Larry'ego Kudlowa oraz przedstawiciela ds. handlu – Roberta Lighthizera do rozpoznania możliwości w zakresie powrotu do opuszczonego w 2017 roku porozumienia handlowego [Fabian, Needham 2018].

6. Zakończenie

Kompleksowe Progresywne Porozumienie ws. Partnerstwa Transpacyficznego (CPTPP), określane także mianem TPP-11, wydawało się nie mieć racji bytu po fiasku TPP, niemniej jednak, szczególnie za sprawą determinacji strony japońskiej i australijskiej, udało się doprowadzić do ukonstytuowania transpacyficznej struktury handlowej bez Stanów Zjednoczonych z opcją odwieszenia kontrowersyjnych zapisów i koncesji poświęconych przede wszystkim interesom strony amerykańskiej, gdyby ta zdecydowała się w przyszłości do ugrupowania powrócić. Pragma-

[10] Ostatni z wymienionych krajów wyrażał chęć przystąpienia do TPP już w 2016 roku, ze względu jednak na wprowadzenie zakazu importu żywności z obszarów dotkniętych skutkami katastrofy nuklearnej w Fukushimie nieprzychylny kandydaturze Tajwanu pozostaje rząd japoński.

[11] Wielka Brytania nie graniczy bowiem z obszarem Pacyfiku czy Morza Południowochińskiego, dysponuje natomiast terytoriami zamorskimi na Oceanie Spokojnym w Polinezji pomiędzy Australią i Ameryką Południową, tj. wyspami Pitcairn, Henderson, Ducie oraz Oeno (trzy ostatnie terytoria są niezamieszkałe).

[12] Albowiem do czasu formalnego wyjścia ze struktur UE Wielka Brytania nie ma prawnej możliwości podjęcia negocjacji i przystąpienia do porozumienia handlowego [Gregory 2018].

tyzm sygnatariuszy CPTPP znajduje uzasadnienie, jeśli weźmie się pod uwagę strategię obecnej administracji amerykańskiej. Jeszcze w styczniu 2017 roku, podpisując dekret o wystąpieniu z TPP, Trump określał tą umowę, podobnie zresztą jak NAFTA, mianem katastrof, tymczasem po niewielkich modyfikacjach sygnował trójstronne porozumienie USMCA. Ostatnio także wspomina publicznie o możliwości powrotu Stanów Zjednoczonych do CPTPP.

Niemniej jednak nawet bez udziału strony amerykańskiej nie sposób deprecjonować wagi powstałego ugrupowania, szczególnie ze względu na wysoką jakość oraz intruzywność zapisów umowy i jej zakorzenienie w regulacjach WTO. Co więcej, czego dowiedziono, absencja Stanów Zjednoczonych w gronie państw sygnatariuszy nie wyklucza możliwości bliskiej współpracy handlowej i inwestycyjnej z 11 krajami CPTPP, tym bardziej iż znakomita większość regulacji pierwotnej umowy TPP, wraz z licznymi aneksami zawierającymi indywidualne harmonogramy redukcji taryf celnych, pozostała w mocy, zmiany zaś dotyczyły nie tyle usunięcia, ile zawieszenia kontrowersyjnych zapisów umowy, z opcją ich przywrócenia w przyszłości w oryginalnym brzmieniu bądź po modyfikacji na podstawie konsensusu. Za wartością CPTPP przemawia także zainteresowanie członkostwem ze strony takich państw, jak Republika Korei, Indonezja czy Tajlandia. Niewątpliwie, w interesie państw założycielskich CPTPP, na czele z Japonią, leży dalsza ekspansja geograficzna ugrupowania, tym samym upowszechnienie regulacji i standardów współpracy handlowej i inwestycyjnej w regionie Azji i Pacyfiku celem realnego oddziaływania na kształt przyszłych relacji ekonomicznych kluczowego dzisiaj bieguna wzrostu gospodarki światowej. Należy zakładać, iż zarówno Stany Zjednoczone, jak i Chiny zainteresowane będą tym, by uzyskać wpływ na CPTPP, a co najmniej tworzyć dla niego realną przeciwwagę – to pierwsze można uzyskać przez przystąpienie do struktury (ku tej możliwości na dzień dzisiejszy skłania się strona amerykańska), to drugie – przez wdrożenie konkurencyjnego megaregionalnego porozumienia handlowego (ku tej możliwości na dzień dzisiejszy skłaniają się Chiny, forsujące umowę RCEP).

W opinii autora, megaregionalizm w handlu w zderzeniu ze współczesną agendą gospodarczą administracji amerykańskiej nie jest na straconej pozycji, tym bardziej iż protekcjonizm w warunkach gospodarki o silnych zewnętrznych powiązaniach handlowych, kapitałowych, regulacyjnych i strategicznych, tj. gospodarka amerykańska, wyklucza możliwości rozgrywania własnych interesów w realiach gry rynkowej na rzecz odgórnego sterowania. Łacińska maksyma *absens carens* zdaje się skłaniać do refleksji nawet obecnego prezydenta Stanów Zjednoczonych.

Literatura

Bhagwati J.N., 2008, *Termites in the Trading System: How Preferential Agreements Undermine Free Trade*, Oxford University Press, Oxford.

Bobowski S., 2018, *Japonia w regionie i regionalizmie Azji Wschodniej w XXI wieku,* Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław.

Bobowski S., 2018a, *Trade Regionalism of Tomorrow. Entanglement of Mega-regionals vs. WTO*, [w:] *Eurasian Studies in Business and Economics*, vol. 8(2), Springer, Cham.

Bobowski S., 2019, *An Insight into Trade Patterns in HDD Industry between CPTPP Countries*, [w:] *13th International Days of Statistics and Economics. Conference Proceedings,* T. Löster, T. Pavelka (red.), L. Macáková, Melandrium, Prague.

Ciuriak D., Xiao J., Dadkhah A., 2017, *Quantifying the comprehensive and progressive agreement for Trans-Pacific partnership*, East Asian Economic Review, vol. 21, no. 4, December.

Fabian J., Needham V., 2018, *Trump to explore entering Pacific trade pact he once called 'a disaster'*, The Hill, 4 December, https://thehill.com/homenews/administration/382867-trump-orders-officials-to-look-into-re-entering-tpp-trade-pact.

Goode W., 2003, *Dictionary of Trade Policy Terms*, Cambridge University Press, Cambridge.

Gregory J., 2018, *Britain exploring membership of the TPP to boost trade after Brexit*, The Guardian, 3 January, https://www.theguardian.com/politics/2018/jan/03/britain-in-talks-to-join-the-tpp-to-boost-trade-after-brexit.

Hamanaka S., 2010, *Asian Regionalism and Japan*, Routledge, London–New York.

Jones R., Menkes D., Freeman J.T., Monasterio E., 2018, *Climate change, human health and the CPTPP*, The New Zealand Medical Journal, vol. 31(1471), March.

Khan M.A., Zada N., Mukhopadhyay K., 2018, *Economic implications of the Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership (CPTPP) on Pakistan: a CGE approach*, Journal of Economic Structures, vol. 7(2).

Meléndez-Ortiz R., 2014, *Mega-regionals: What is Going On?*, [w:] *Mega-Regional Trade Agreements: Game-Changers or Costly Distractions for the World Trading System?*, Global Agenda Council on Trade & Foreign Direct Investment, World Economic Forum, Geneva.

New Zealand Foreign Affairs & Trade, 2019, https://www.mfat.govt.nz/en/trade/free-trade-agreements/free-trade-agreements-in-force/cptpp/understanding-cptpp/tpp-and-cptpp-the-differences-explained#claims.

Pasierbiak P., 2016, *Trade regionalization in contemporary East Asia*, Research Papers of Wroclaw University of Economics, no. 447, Publishing House of Wrocław University of Economics, Wrocław.

Pusceddu P., 2018, *Assessing Access to Medicines in Preferential Trade Agreements: From the Trans--Pacific Partnership to the Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership*, paper based on a presentation given at the Singapore Management University during the 3rd Works-In-Progress Conference "IPScholars Asia", 1–2 March, https://www.researchgate.net/publication/323664461_Climate_change_human_health_and_the_CPTPP.

Ravenhill J., 2003, *The new bilateralism in the Asia-Pacific,* Third World Quarterly, no. 24.

Skulska B., 2012, *Regionalizm ekonomiczny Azji Wschodniej,* Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław.

Śledziewska K., 2012, *Regionalizm handlowy w XXI wieku. Przesłanki teoretyczne i analiza empiryczna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.

UN Department of Economic and Social Affairs, 2019, https://unstats.un.org/unsd/snaama/dnlList.asp.

Wang H., 2019, *The Future of Deep Free Trade Agreements: The Convergence of TPP (and CPTPP) and CETA*?, Journal of World Trade, vol. 53(2), April.

World Bank, 2019, https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.CD?locations=1W-US-EU-CA-MX.

World Trade Organization, 2019, https://www.wto.org/english/tratop_e/region_e/region_e.htm#facts.